

محشای
قانون اساسی
جمهوری اسلامی
ایران
جلد ۲

عنوان قرارداد	: ایران. قانون اساسی (جمهوری اسلامی)
عنوان و نام پدیدآور	: Iran. Qanun assasi (Jomhuri Eslami)
مشخصات نشر	: مجلس شورای اسلامی جمهوری اسلامی ایران/ تحقیق و نگارش جمعی از نویسندگان.
مشخصات ظاهری	: تهران: شورای نگهبان، پژوهشکده شورای نگهبان، ۱۴۰۰.
شابک	: ج ۲
وضعیت فهرست نویسی	: 978-600-8378-61-7 دوره؛ 978-600-8378-56-3 ج ۱؛ 978-600-8378-58-7 ج ۲
موضوع	: فیبا
موضوع	: ایران. قانون اساسی (جمهوری اسلامی)
موضوع	: آیین نامه ها-- ایران
موضوع	: By-laws-- Iran
شناسه افزوده	: شورای نگهبان، پژوهشکده شورای نگهبان
رده بندی کنگره	: KMH۲۰۶۴/۵۱۳۶۸
رده بندی دیویی	: ۳۴۲/۵۵۰۲۳
شماره کتایشناسی ملی	: ۷۵۷۹۴۷۵
اطلاعات رکورد کتایشناسی	: فیبا

www.ketab.ir

۱۳۱۴۵ - ۱۴۶۳ صندوق پستی:

تلفن: ۰۲۱-۸۸۳۲۵۰۴۵

نمابر: ۰۲۱-۶۴۰۴۸۱۷

www.shora-rc.ir

nasht-rc.ir

تهران، خیابان شهید سیدید قزوینی، پلاک ۱۳، صندوق پستی: ۱۳۱۴۵ - ۱۴۶۳

محشای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

تحقیق و نگارش: کمال کدخدامرادی، امیر کشتگر،
حسین احمدی، مهدی نورایی، محمدامین ابریشمی (عضو هیئت علمی
دانشگاه سمنان)، محمدصادق فراهانی، محمدحسن باقری خورانی، مصطفی
منظوریان، علی هادی زاده، زینب عساکره، محمدرضا قاسمی، علی تقی نژاد
ناظران علمی: سیدعلی مهنیوربان (عضو هیئت علمی دانشگاه علوم قضایی و
خدمات اداری)، ابوالفضل پروین (عضو هیئت علمی دانشگاه تربیت مدرس)

ناشر: انتشارات پژوهشکده شورای نگهبان
چاپ اول: ۱۴۰۰

شابک: ۹۶۴-۸۳۷۸-۵۸-۷

شابک دوره: ۹۶۴-۸۳۷۸-۶۱-۷

بهاء: ۱۱۵۰۰۰ تومان

* این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است *

نشر و تکثیر تمام یا بخشی از اثر به هر شکل،

بدون کسب اجازه کتبی از ناشر ممنوع است.

* فهرست *

۲۵۱	اصل یکصد و سی و هشتم	۳	محشای قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۲۵۵	اصل یکصد و سی و هفتم	۶	پیشگفتار
۲۵۸	اصل یکصد و سی و هشتم	۲۱	صل نود و یکم
۲۶۶	اصل یکصد و سی و نهم	۲۹	صل نود و دوم
۲۷۲	اصل یکصد و چهلیم	۳۳	صل نود و سوم
۲۷۵	اصل یکصد و چهل و یکم	۳۸	صل نود و چهارم
۲۸۴	اصل یکصد و چهل و دوم	۴۳	صل نود و پنجم
۲۸۹	اصل یکصد و چهل و سوم	۴۵	صل نود و ششم
۲۹۳	اصل یکصد و چهل و چهارم	۴۹	صل نود و هفتم
۲۹۸	اصل یکصد و چهل و پنجم	۵۲	صل نود و هشتم
۳۰۲	اصل یکصد و چهل و ششم	۵۸	صل نود و نهم
۳۰۵	اصل یکصد و چهل و هفتم	۶۵	صل یکصدم
۳۰۹	اصل یکصد و چهل و هشتم	۷۱	صل یکصد و یکم
۳۱۲	اصل یکصد و چهل و نهم	۷۵	صل یکصد و دوم
۳۱۵	اصل یکصد و پنجاه	۸۰	صل یکصد و سوم
۳۱۹	اصل یکصد و پنجاه و یکم	۸۵	صل یکصد و چهارم
۳۲۴	اصل یکصد و پنجاه و دوم	۸۹	صل یکصد و پنجم
۳۲۸	اصل یکصد و پنجاه و سوم	۹۲	صل یکصد و ششم
۳۳۱	اصل یکصد و پنجاه و چهارم	۹۶	صل یکصد و هفتم
۳۳۶	اصل یکصد و پنجاه و پنجم	۱۰۳	صل یکصد و هشتم
۳۴۳	اصل یکصد و پنجاه و ششم	۱۰۹	صل یکصد و نهم
۳۵۴	اصل یکصد و پنجاه و هفتم	۱۱۴	صل یکصد و دهم
۳۶۰	اصل یکصد و پنجاه و هشتم	۱۲۱	صل یکصد و یازدهم
۳۶۹	اصل یکصد و پنجاه و نهم	۱۲۹	صل یکصد و دوازدهم
۳۷۵	اصل یکصد و شصت	۱۴۸	صل یکصد و سیزدهم
۳۸۱	اصل یکصد و شصت و یکم	۱۵۵	صل یکصد و چهاردهم
۳۹۰	اصل یکصد و شصت و دوم	۱۵۸	صل یکصد و پانزدهم
۳۹۳	اصل یکصد و شصت و سوم	۱۶۶	صل یکصد و شانزدهم
۳۹۷	اصل یکصد و شصت و چهارم	۱۶۹	صل یکصد و هفدهم
۴۰۱	اصل یکصد و شصت و پنجم	۱۷۳	صل یکصد و هجدهم
۴۰۶	اصل یکصد و شصت و ششم	۱۷۶	صل یکصد و نوزدهم
۴۱۰	اصل یکصد و شصت و هفتم	۱۷۹	صل یکصد و بیست
۴۱۴	اصل یکصد و شصت و هشتم	۱۸۲	صل یکصد و بیست و یکم
۴۱۹	اصل یکصد و شصت و نهم	۱۸۸	صل یکصد و بیست و دوم
۴۲۳	اصل یکصد و هفتاد	۱۹۲	صل یکصد و بیست و سوم
۴۲۸	اصل یکصد و هفتاد و یکم	۱۹۷	صل یکصد و بیست و چهارم
۴۳۴	اصل یکصد و هفتاد و دوم	۲۰۲	صل یکصد و بیست و پنجم
۴۳۹	اصل یکصد و هفتاد و سوم	۲۰۸	صل یکصد و بیست و ششم
۴۴۴	اصل یکصد و هفتاد و چهارم	۲۱۵	صل یکصد و بیست و هفتم
۴۵۱	اصل یکصد و هفتاد و پنجم	۲۱۹	صل یکصد و بیست و هشتم
۴۵۷	اصل یکصد و هفتاد و ششم	۲۲۲	صل یکصد و بیست و نهم
۴۶۴	اصل یکصد و هفتاد و هفتم	۲۲۵	صل یکصد و سی
		۲۲۸	صل یکصد و سی و یکم
		۲۳۴	صل یکصد و سی و دوم
		۲۳۷	صل یکصد و سی و سوم
		۲۴۱	صل یکصد و سی و چهارم
		۲۴۶	صل یکصد و سی و پنجم

غربی به عنوان نتیجه‌ی نهضت دین‌پیرایی به حساب می‌آید.

از همین رو مطالعه و تحلیل حقوقی ابعاد گوناگون قانون اساسی اعم از نقاط درخشان و مترقی آن، ساختارها و نهادهای حاکمیتی و حدود اقتدارات آن‌ها، ظرفیت‌های مغفول قانون اساسی، مطالعه‌ی تطبیقی قانون اساسی، و ابهامات و کمبودهای احتمالی موجود در قانون اساسی و مواردی از این دست امری لازم و ضروری محسوب می‌شود. در این راستا مرکز تحقیقات شورای نگهبان و پس از آن پژوهشکده‌ی شورای نگهبان به عنوان رکن و بازوی پژوهشی نهاد پاسدار قانون اساسی، بر اساس پیشنهاد دکتر عباسعلی کدخدایی و با همت جناب آقای قربانعلی مهری (قائم مقام وقت مرکز تحقیقات) و جناب آقای دکتر حجت الله علم الهدی (قائم مقام وقت پژوهشکده)، طرح پژوهشی بازخوانی اصول قانون اساسی مبتنی بر مبنایی‌ترین سند فهم و پژوهش در خصوص قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران یعنی مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی و مشروح مذاکرات شورای بازنگری قانون اساسی را طراحی نمود.

بر اساس این طرح جمعی از فرهیختگان دانشگاهی در گرایش‌های گوناگون حقوقی با مطالعه‌ی متن مشروح مذاکرات هر اصل در دو دوره‌ی زمانی مختلف به مباحثه پیرامون مفاد اصل، مبانی تصویب آن، سئوالات و ابهامات موجود در هر اصل، پیشنهادات اصلاحی در خصوص موضوع آن اصل پرداختند و پس از آن نظرات و نکات خود را در قالب مکتوب نیز ارائه

پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی مردم ایران در سال ۱۳۵۷، نیاز مبرم نظام سیاسی جدید به طراحی ساختارها و چارچوب‌های حکمرانی بر اساس مبانی و ارزش‌های بنیادینی همانند تحقق احکام و آموزه‌های اسلام در نظام اجتماعی، عدالت، استقلال، آزادی و ... که عموم مردم ایران را به مقابله با طاغوت زمان و سرنگونی حکومت پهلوی برانگیخته بود، منجر به آن گردید تا با تدبیر داهیانه‌ی امام خمینی (ره) گروهی از منتخبان ملت که اکثریت قاطع آن‌ها را فقها تشکیل می‌دانند، به تدوین و تصویب متن قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ظرف مدت محدود چندماهه اقدام نمایند. متنی که پس از تأیید رهبر کبیر انقلاب اسلامی در فرآیند همه پرسی به تأیید قاطبه‌ی ملت ایران رسید.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران از آن جا که به دنبال طراحی نظامات جدید حقوقی مبتنی بر معیارهای شریعت اسلام بود و به اذعان مقدمه‌ی آن در مقام تبیین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران بر اساس اصول و ضوابط اسلامی بوده است؛ به عنوان میثاق ملی مردم ایران از یک سو همانند سایر قوانین اساسی مجموعه‌ای از ساختار حکومتی در نظام سیاسی جدید، حدود صلاحیت مقامات و حقوق و آزادی‌های عمومی و شیوه‌ی تضمین آن را بیان نموده است و از سوی دیگر بیانگر مبانی، اهداف، وظایف، ارزش‌ها و هنجارهای برتر نظام سیاسی با نگاهی به آموزه‌های دینی است که همین امر فصل ممیزه‌ی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نسبت به قوانین اساسی کشورهای

نمودند. نتایج جلسات اعم از خروجی مکتوب به همراه نکات بیان شده در جلسه، به وسیله‌ی گروهی از کارشناسان پژوهشکده‌ی شورای نگهبان در قالب گزارش‌هایی ناظر بر پیشینه اصل، نکات، پیشنهادات و ابهامات، سئوالات و منابعی برای مطالعه‌ی بیشتر پیرامون هر اصل تدوین گردید. در مرحله‌ی بعد گزارش‌های تفصیلی ناظر بر هر اصل قانون اساسی به وسیله‌ی گروهی از پژوهشگران پژوهشکده مستندسازی شده و مورد تحقیق و تدوین علمی قرار گرفت و اکنون در قالب کتاب «محشای قانون اساسی» به چاپ رسیده است.

پژوهشکده‌ی شورای نگهبان از همه‌ی کسانی که در به‌ثمر رسیدن این مجموعه‌ی علمی (رسمند همکاری نمودند تقدیر و تشکر به عمل آورده و این مجموعه‌ی گرانبها را نتیجه‌ی تلاش جمعی گروهی از اندیشمندان حقوقی کشور می‌داند که اولین قالب خروجی آن در قالب این مجموعه به چاپ رسیده است و سایر نتایج علمی این طرح پژوهشی نیز در آینده به جامعه علمی کشور عرضه خواهد شد.

در پایان به رسم تقدیر و در راستای پاسداری از حقوق معنوی اسامی همه‌ی افرادی که در فرآیندهای گوناگون بیان شده تلاش موده‌اند بیان می‌گردد.

❧ مرحله اول:

مشارکت‌کنندگان در جلسات علمی بازخوانی اصول قانون اساسی بر مبنای مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی و شورای

بازنگری قانون اساسی
دور اول جلسات بازخوانی: قربانعلی مهری، محمد بهادری جهرمی (عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس)، ابوالفضل درویشوند (عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس)، کاظم کوهی اصفهانی، ولی علیزاده، علی علیزاده، یحیی مزروعی ایبانه، ابراهیم موسی‌زاده (عضو هیأت علمی دانشگاه تهران)، سلمان عمرانی (عضو هیأت علمی دانشگاه امام صادق (علیه السلام))، فهیم مصطفی‌زاده، محمد جواهری طهرانی (عضو هیأت علمی دانشگاه شیراز)، محمدعلی فلاح‌زاده (عضو هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی)، حبیب‌الله فاضلی (عضو هیأت علمی دانشگاه تهران)، جواد فتحی، محمدعلی غفوری وایقان، اکبر طلابکی (عضو هیأت علمی دانشگاه تهران)، حامد ناظمی، حسین جهانی، سید سجاد صاحب آل فصول، مهدی رضایی بجستانی، محمدرضا شریفانی، غلامرضا عظیم‌پور، مهدی فتاحی، محمود ابراهیمی، محمد برزگر خسروی (عضو هیأت علمی پژوهشگاه نیرو)، عادل ابرهیم‌پور (عضو هیأت علمی دانشگاه تبریز)، مجتبی همتی (عضو هیأت علمی دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری)، هادی طحان‌نظیف (عضو هیأت علمی دانشگاه امام صادق (علیه السلام))، علی بهادری جهرمی (عضو هیأت علمی دانشکده حقوق دانشگاه تربیت مدرس)، سیدحسن آقامیری، بهنام حبیب‌زاده، حسین فاتحی‌زاده، محمد فتحی، سیدمهدی موسوی، حسین خلف‌رضایی (عضو هیأت علمی دانشگاه علوم قضایی و خدمات اداری).